

tosnak, hogy valamilyen fórumon elhangozzék a vizsgálat eredménye és annak vitája, mert ez a fejlődés első kritériuma.

Hogy miben látjuk ennek a mozgalomnak a jelentőségét? Hozzászokik az ember a rendszeres, következetes munkához, a sikertelenségek elviseléséhez, megtanul az ember újrakezdeni. Kifejleszt egy olyan jellegű igényességet önmagával szemben, aminek később az életpályán is hasznát veszi. Nem cél és nem is elegendő egy ilyen munka ahhoz, hogy általa tudóssá váljék valaki. Eredménye talán annyi, hogy könnyebben és jobban eligazodik a szakmában, a szakirodalomban, igényli annak rendszeres tanulmányozását, kritikával fogadja azt, jobban be tudja építeni gyakorlati munkájába. Végül, de nem utolsósorban nagy erőt ad a továbbiakra

nézve a pillanatnyi sikerélmény. Elmélyítésén a főiskola is munkálkodik. Minden évben, az idén is hazajövetelünk után főigazgatói fogadáson vettünk részt, melyen a főiskola, a KISZ, a szakszervezet képviselői is megjelentek és nem kis elismerésben volt részünk.

Talán azzal a banálisnak tűnő, de őszinte mondattal záránk ezt a kis beszámolót, hogy most az életbe induláskor többek között ezt is útravalónak kaptuk s annyi örömet okozott nekünk ez a munka, hogy érdemes tovább csinálni, nehéz lenne abbahagyni és nem is hagyjuk abba.

Megvan az új TV-s téma ... dolgozunk!

Boor Éva—Gyáraki Etelka
főiskolai hallgatók

MŰHELY

DR. KISS ALBERTNÉ
Debrecen

Feladatlapok a hetedik osztályban kötelező házi olvasmány feldolgozásához

Az olvasóvá nevelés szövevényes problematikájában kulcskérdésnek érezzük, hogy sikerül-e tanítványaink szellemi érettségét, esztétikai érzékét olyan mértékben fejleszteni, hogy az általános iskolai évek végén vagy azt követően megtörténik az áthajlás az ifjúsági irodalomból a felnőttek irodalmába. Ha a középiskolások olvasókedvének hirtelen apadására vagy az ilyen fokon tovább nem tanulók izlésszegénységére figyelünk, szomorú kép tárul elénk. Amikor a hibákat nyomozva visszafelé haladunk az idáig vezető úton, az általános iskola jól ki nem használt lehetőségei között érdemes megállni a *kötelező olvasmány* problematikájánál.

A hetedik osztályban kötelező olvasmány feladatlapos, a tanítás-tanulás egységében végzett elemzése kapcsán már kifejtettük véleményünket a programozás elemeinek alkalmazhatóságáról az irodalomtanításban.* E módszert a hagyományos óravezetés alapjaiba szöve és csoportmunkával kombinálva meglepően jó eredményre jutottunk a Jókai-regény tanításában.

Az általános iskolában a négy évfolyam egy-egy kötelező olvasmánya mellett más regény elemzése nem szerepel a tananyagban. Ha néhány nagyepikai alkotás ismerete (*János vitéz*, *Toldi*, *Lúdas Matyi*) segíti is a regények világában való tájékozódást, döntőnek mégis az egy kötelező olvasmány módszeres, mélyen elemző és élményt fokozó tanítását látjuk. Az olvasóvá nevelés egyik kulcskérdése ez tehát, még akkor is, ha — általános tapasztalat szerint a tanulócsoporthoz jelentős része még nem jutott el olyan szellemi érettségig, hogy magától igényelné a hasonló olvasmányokat. A külső ösztönzésre olvasott mű azonban áthangolhatja, izlésszintjének meg-

* Dr. Kiss Albertné: Kísérlet a programozás elemeinek felhasználására... Magyaritanítás, 1971/6.

haladására készítheti a tanulókat. Ez a folyamat csak úgy lehet sikeres, ha irányításunk nyomán a felszínes hatás helyett mélyenjáró élményt nyújt a mű, segítjük megértését, figyelmük lényegre irányítását, serkentjük az elmélyült, gondolkodva, érezve olvasást.

Olvasmánynapló íratása és beszélgetés az olvasott műről — ugyanazon két művel igyekszünk csatát nyerni, a kilencévesektől az érettségizőkig tanítványaink szívébe és eszébe vézni a tanterv által előírt házi olvasmányokat. Ez a módszerbeli szürkeség is hozzájárul ahhoz, hogy törekvésünk nagyrészt meddő maradjon.

Ilyen tapasztalatok és megfontolások alapján *A kőszívű ember fiai* című Jókai-regényt megkíséreltük hatékonyabban, a tananyagban túltekingető céljainknak megfelelően tanítani. A kísérlet részletes elemzése helyett néhány útmutató megjegyzést fűzünk csupán a feladatlapokhoz.

A kísérleti osztályok valamennyi tanulója megkapta az egész feladatsort, de megoldaniuk csak egy-egy szakaszt kellett. A beosztást hasznos minden tanárnak külön mérlegelnie. Példaként említünk egy variációt:

Három csoportra osztunk egy osztályt és három részre a feladatokat. A mű témájára és szereplőire vonatkozó kérdések megoldása viszonylag egyszerű, bonyolultabb a csoportos jellemzés és a cselekmény, szerkezet kapcsolata, a végső kérdések pedig több alpontról álló összetett feladatot tartalmaznak, ezért hasonló nehézségi fokú három csoportot így alkothatunk:

1—26.	(15 kötelező + 11 pótfeladat)
27—42.	(11 kötelező + 5 pótfeladat)
43—53.	(9 kötelező + 2 pótfeladat)

A kitöltött lapokat három nappal a regény tanórai elemzése előtt kellett beadniuk.

Az olvasmány feldolgozására szánt négy órán a tanulók emlékeztetőként használhatták az értékelés után visszaadott feladatsort. Ezeket az órákat úgy szerveztük meg, hogy a hagyományos osztályfoglalkoztatás, a programozás elemei és a csoportmunka egyaránt helyet kapjanak bennük. (A módszerek ésszerű kombinációja egy anyagrészen belül is jobb eredményt ígér bármelyik egyedüli alkalmazásánál.)

a) *Feladatlapokat* használtunk az órák 10—15 percében egy-egy fejezet, ill. fejezetrészlet adott szempontú elemzésére. (Csoportos jellemzés, a jellemzés módjai stb. Két feladatlapot mellékelünk.)

b) Helyet kapott az órán és házi feladatként a *csoportmunka*: Az a) pontban említett feladatlapokon három-három tanuló együttesen dolgozott; önkéntes csoportokban készültek egy-egy részlet megjelenítésére; a zsűri közösen készítette el az értékelés szempontjait; a megértést mélyítő, ellenőrző, ill. problémafelvető kérdések megoldása a háromtagú együttesekben stb.

c) *Frontális osztálymunkában*, beszélgetés, kiselőadás módszerét alkalmazva történt az előzetes otthoni munkaként és a feladatlapokon szerzett ismeretek, vélemények rendszerezése, megvitatása és mindezek értékelése.

A téma tanításához, ill. az értékeléshez nem lehet sémát adni. A kötelező olvasmány ilyenféle feldolgozása a szóbeli és írásbeli információszerzésnek gazdag lehetőségeit kínálja. A végső kontroll — 10—15 perces írásbeli ellenőrzés a téma befejeztével — helyes, de nem feltétlenül szükséges.

A feladatlapok bemutatása ötletet, némi segítséget és ösztönzést kíván adni, hogy változatosabban, hatékonyabban tanítsuk a kötelező olvasmányokat.

a) A REGÉNY OTTHONI FELDOLGOZÁSÁNAK PROGRAMJA

Jókai Mór: A kőszívű ember fiai

1. A regény elolvasása után felelj a kérdés-sorozatra.
2. A feleletekkel ne siess, nem válaszolhatsz egyfolytában valamennyire. A csillagjeleknél ajánlatos megpihenned. Hosszabb, több napos, több hetes szünetet ne tarts, mert az olvasást követő napon jobban emlékszel a regényre!
3. Ha bizonytalan vagy a válaszban, lapozd fel, olvasd újra a megfelelő részleteket!
4. A kérdések után zárójelben találod a megoldáshoz szükséges fejezet címét. Újraolvasása hozzásegít a helyes válaszhoz.
5. Segítségként használhatod tankönyved szövegét a regény elemzéséről.
6. Az aláhúzott mondatokat többször is olvasd el, jegyezd meg, mert hozzásegít a következő kérdések megoldásához!
7. A *-gal jelölt kérdésekre nem kell kötelezően válaszolnod.

*

Nevem:

.....
 .....-án kezdtem a regény olvasásához.
 .....-án befejeztem.

Ez ..... (hányadik?) regény, amit Jókaitól olvasok.

1. Miről szól a regény? (Egy-két mondattal felelj!)
2. Ki a legnagyobb hős a műben? (Aláhúzással válaszolj!)
Baradlayné — Jenő — Ödön — Richárd
- *3. Kiről írja Jókai a jellemzést: „Kőszív, de gyémántszív. A gyémánt az a kő, amelynek lelke van.” (Napfény és holdfény.)
4. Milyen érzelmek teszik Baradlaynéét hőssé, mi ad neki emberfeletti erőt? (Ha bizonytalan vagy a válaszban, olvasd újból az Akik igazán szeretnek c. fejezetet!)
5. A Baradlay-fivérek közül kit tartasz a legértékesebb embernek és miért?
- *6. Jókai szerint ki a legnagyobb hős? (A kőszívű ember előtt.)
- *7. Egyetértesz ebben az íróval?

8. Richárdnak melyik cselekedete (cselekedetei) tetszettek neked legjobban?
9. Idézz egy-egy jellemző mondatot Baradlaynéétől és Baradlay Kazimirtól!
- *10. Sorold fel Baradlay Kazimír rangját, és címeit! Kitől és miért kaphatta ezeket?
11. Kik voltak a reakciós erők kémei? (Aláhúzással válaszolj!)
Mindentvő — Szalmási — Plankenhors-ték — Tallérossy — Fritz — soror Remigia.
12. Gyűjts bizonyítékokat Plankenhörst Alfonsine gonoszságára!
- *13. Miért gyűlölte Alfonsine a Baradlay családot?
- *14. Olvasd újra Ridegváry Bence és Alfonsine beszélgetését! (Sötétség.) Mire szövegetektek?
15. Gyűjts rövid részleteket a főbb szereplők leíró jellemzéséhez! (Név, fejezetcím, oldalszám.)
16. Állítsd ellentétbe a regény valamely két nőalakjának jellemvonásait!
név ..... ↔ név .....
jellemvonások
17. Miért méltó ellenfele Palvicz Ottó Richárdnak?
18. A regény két szereplőjét eszményi barátság fűzi össze. Kik azok? (Aláhúzással válaszolj!)
Ridegváry — Tallérossy — Szalmási — Tallérossy, Edit — s. Remigia, Baradlay Ödön — Ramiroff Leonin.

- *19. Mikor és hol történt Ödön és Leonin utolsó találkozása?
.....
.....
20. Sorolj fel néhány népi mellékalakot!
.....
.....
.....
21. Jellemezz röviden közülük egyet!
.....
.....
22. Boksa Gergőnek melyik cselekedete tetszett legjobban?
.....
- *23. Ki volt Mausmann?
.....
- *24. Ki hangoztatja kétszer is a regényben: „Becsületes embernek lenni a legjobb üzlet.”
.....
- *25. Az ábrázolás hangneméről ítélve hogyan vélekedik az író Tallérossy Zebulonról?
.....
- *26. Melyik Petőfi-versre emlékeztet Minden-váro Ádám?
.....

27. Keress példákat csoportos jellemzésre!
.....
.....
.....
.....

*A szereplők bovatartozását a szabadságharcba-
való kapcsolatuk dönti el.*

28. Kik tartoznak a haladó forradalmi erők csoportjába?
.....
29. Sorold fel a maradi, Habsburg-párti szereplőket!
.....
30. Melyik csoporthoz sorolnád Tallérossy Zebulont és Boksa Gergőt?
.....
31. Csoportosítsd vázlatosan és áttekinthetően a regény alakjait! Segítek: A jellemeket a szabadságharc, mint vízvázlasztókat különíti el egymástól.

A haladó hazafiak tábora

Baradlayné

A maradiság képviselői:

Baradlay Kazimír

32. A regény cselekménye három irányból indul:

.....
(Baradlayné)

.....
(Ödön)

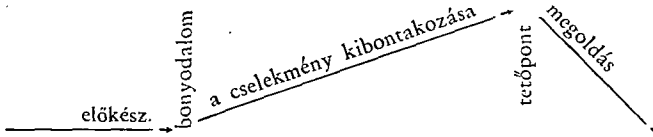
.....
(Richárd, Jenő)

} magyar szabadságharc

Írd be a helységneveket!

33. Hatodik osztályban tanultátok az epikai művek szerkezetét. (Lásd: 6. o. Toldi

szerkezete és 7. o. tankönyv 191 l.) Az alábbi szerkezeti ábrába írd be a cselekmény megfelelő vázlatpontjait!

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

*34. Melyik fejezetben talárod a megyei Habsburg-párti reakció és a haladó nemzeti erők küzdelmének leírását?

35. Lapozd fel a Tavasz napok c. fejezetet! Hogyan viselkedtek a bécsi forradalom idején.

a) A császári hatalom kiszolgálói?

b) A pénzemberek?

c) Plankenhorsték?

d) Baradlay Jenő?

e) A nép?

36. „Nyergelj, fordulj!” — Kiknek a jelszava volt ez és mit jelentett?

*37. Kik és hogyan igyekeznek megakadályozni Baradlay Jenő hazatérését?

*38. Milyen történetet suttognak a Királyerdő fái?

39. Mi a „meghalató intézet”?

*40. Melyik Dickens-regényben olvastál hasonló intézetről?

41. Sorold fel a sorsdöntő leveleket a regényből!

a) Baradlayné levele Ödön fiához: hazahívja Szentpétervárról.

b)

*42. Emlékezz arra, amit a történelemórákon e korról tanultál, és felelj a kérdésekre!

a) A történelemből ismert személyek közül kiket szerepeltet Jókai a regényben?

b) A szabadságharcnak mely csatáit írja le? (Aláhúzással válaszolj!)

Buda ostroma — isaszegi, pákozdi, kaszai, komáromi, szolnoki csaták.

*

Néhány szereplő neve viselőjének valamely jellemvonását fejezi ki. Ezek a beszélő nevek:

43. Sorold fel a regénybeli beszélő neveket, és röviden írd utána, milyen tulajdonságra utalnak!

Jókai jellembrázolásának és a stílus bajlékony-ságának egyik eszköze, hogy a szereplők más-más módon beszélnek.

44. Az első példa alapján pótolod a bejegyzéseket!

Hogyan beszél

Baradlay Kazimir? Hidegen, keményen.

*Baradlayné?

Tallérossy Zebulon?

Pál úr?

Jókai nagy művésze a változatos, izgalmas meseszövegsnek, gyakran váratlan fordulatokkal, meseszerű kalandokkal lepi meg olvasóit.

45. Említs

— egy-két hihetetlennek látszó kalandot

— váratlan fordulatot a történetben

— példát a korlátlan gyűlöletre, bosszúvágyra

— példát a túlradó szeretetre

A táj vagy természeti jelenségek leírása mindig a történethez kapcsolódik, bangulatilag is aláhívja azt. Pl. a ködös dérfestette őszi tájkép az Elöl víz, hátul tűz c. fejezetben.

46. Keress néhány természetleírást a regényben! (A témát, fejezetcímét és oldalszámot jegyezd ide!)

47. Írj példát a szabadságharcnak az egész nemzetet egységbe formáló hatására!

A regény szereplői közül sokan a történet folyamán válnak hőssé vagy értékes áldozatkész hazafióvá. Pl. Baradlay Richárd.

*48. Említs még néhány példát a szabadságharc jellemálatalkító erejére!

49. Hogyan gondolkodik Ödön a szabadságharc bukásáról, a fegyverletételről? (Régi jó barátok.) (Aláhúzással válaszolj!) kétségbeeséssel — lemondóan — bizva a szabadságharc eszméjében.

50. Milyen hangulatot áraszt a regény befejezése? (Végszó.) (Aláhúzással válaszolj!) tragikusát — szomorút — reménykedőt — beletörődést — kínzó fájdalmat.
51. Mi lehetett az író célja a hősi korszak, a nagy nemzeti összefogás ábrázolásával és a reménykeltő befejezéssel? (Hozzásegít a megoldáshoz Jókainak egy hasonló témájú regényéhez írt utószava: „Még akkor élénken emlékeztem a 48—49-i világra: minden nagy és apró tragikus és komikus alakja a dicsőséges és rémekkel teljes korszaknak ott élt, ott kísértett a lelkemben: és én elég naiv voltam azt

hinni, hogy azt mind föl lehet már támasztani a hamuból, a ködből.”.)

52. Írj néhány olyan rövid idézetet, mondást a regényből, amelyet szeretnél megőrizni az emlékezetedben!
- *53. Fűzetedben vagy egy rajzlapon készíts rajzos illusztrációt a regény valamely jelenetéhez.

b) FELADATLAP A. TANÓRAI FOGLALKOZÁSHOZ

1. sz. feladatlap

A következő kérdésekre válaszolva elemezd az *Egy nemzeti hadsereg* c. fejezetet!

- Kik a hősei ennek a fejezetnek?
- Hogyan született a nemzeti hadsereg?
- Kikből alakult?
- Hogyan jutottak fegyverhez, löveghez, pénzhez?
- Milyen volt a hadsereg belső élete?
- Mi adta a nemzeti hadsereg csodálatos erejét?
- Pótold a hiányzó jelzőt: Ez a fejezet a nemzeti hadsereg . . . . . -os jellemzését tartalmazza. (A nagyenyedi két fűzfa c. elbeszélés elemzésekor tanultatok a jellemzés e fajtájáról.)
- A kijelentő mondatok mellett milyen mondatfajták sokaságát használja az író?
- Milyen hangulat kifejezője a sok felkiáltó és kérdő mondat?

- A leírás hangneméről íteld meg Jókai állásfoglalását, véleményét, a szabadságharcról! (A helyes választ húzd alá!)
a) Tárgyilagos mesélő, aki kívülállóként közli az eseményeket.
b) A bukás után is vállalja a szabadságharc eszméiért lelkesedő hazafi szerepét.
- A történet hitelességét e fejezetben többször is megerősíti az író. Idézd ezeket a mondatokat! -
- Emlékezz arra, amit a 48—49-es szabadságharc történetéről tanultál. Néhány szóval sorold fel a fejezetben leírt események, leírások közül a történetileg hiteles mozzanatok!
- Említs a regénynek egy olyan fejezetét, amelyben az író fantáziája — ellentétben a most olvasott részlettel — mesébe illő kalandokat sző!
- Igaznak vagy regényes kitalálásnak tartod „A kőszívű ember fiai” történetét?

2. sz. feladatlap

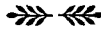
A következő kérdések alapján elemezd az *Elől viz, hátul tűz* c. fejezetet!

- A fejezetben leírt *tette alapján következtess Richárd jellemvonásaira!* (Segítő kérdések: Hogyan bánt katonáival, a néppel,

az ellenféllel? Hogyan lett úrrá a nehézségeken?)

2. Figyeld meg Richárd szavait, amikor —
 — katonáihoz szól,
 — Pál úrral,
 — Palvicz Ottóval beszél!
Beszédéből következtess jellemére!
3. Röviden jellemezd Pál urat Richárddal való párbeszéde alapján!
- a) Milyen érzelmek jellemzik?
- b) Milyen tisztí-szolga?
- c) Milyen katona és hazafi?
- d) Egyéb tulajdonságai:

4. Sorold fel milyen akadályokat kellett leküzdenie a huszárcsapatnak?
5. Miért meszeszerű ez a kalandorozat?
6. A regény melyik fejezetével állítanád elentétbe ezt a fantasztikus kalandot?
7. Sorold fel a tájleíró részleteket, egy-két szóval utalva a leírás témájára!

MAGATARTÁS- ÉS ÜZENŐFÜZET EGYÜTT*

Gyakran vitatott kérdés: pontozzuk vagy ne pontozzuk az első osztályban tanulóink magatartását és szorgalmát. Ha igen, hogyan hozzuk a szülők tudomására. Beírjuk az ellenőrző-könyvbe? Magatartásfüzetet vagy üzenőfüzetet használunk? A probléma engem is intenzíven foglalkoztat, mivel több éven át első osztályt vezetek. Igen magas (de teljesíthető) követelményeket állítok tanítványaim elé. A szoktatási időszakban napi feladatokat adok. Ezt közösen gyakoroljuk, amit következetes ellenőrzés és értékelés követ. Itt jelentkezik a probléma: *hol és milyen nyoma legyen a pozitív és negatív értékelésnek?*

Hat éve, hogy felfigyeltem Szuhovszky Ernőné magatartásfüzetet ismertető írására. (A tanító munkája, 1966. 6—7. sz.) Még ebben a tanévben magam is kipróbáltam, de módosítottam is. Annak egy-egy oldalát 3 részre osztottam. A legelső oldal üresen maradt. A második és harmadik oldalra kerül a hármas besorolás és a hat munkanap neve.

Igy:

hétfő	csütörtök
kedd	péntek
szerda	szombat

Először magam készítettem el az első hétre, később a szülők.

Használatát az első szülői értekezleten, a második tanítási napon ismertettem. Minden hétnek meghatároztam a konkrét *szoktatási és nevelési* feladatát a Nevelési Terv tevékenységi formái alapján, melyet a szülőkkel az em-

lített értekezleten megbeszéltem. Így a szülők is, a tanulók is tudták pontosan, mi a napi és a heti értékelés alapja. A feladatokat 3.—4. osztályos pájtások írták be kérésemre az 1. osztályosaim füzetébe a hétfői napra. Pl. „Figyelmezzeten, gyorsan sorakozom csemetéskor.” „Első szóra teljesítem a felnőttek kérését.” „Figyelmes leszek és udvarias a felnőttekkel és társaimmal stb.” Természetes, apró napi szoktatási feladatok is voltak (köszönés, jelentkezés, felállás, folyosón, udvaron való viselkedés stb.).

A viselkedés, a magatartás értékelése a tanítási nap végén történt. Egy mesenyomda-figurával jeleztem a szülőknek, ha nem volt kifogás a napi és heti feladatok teljesítésében. Ellenkezőjét rövid beírással. A szülő aláírásával igazolta a tudomásulvételt. Ha valami problémája volt, vagy kérése adódott, ő is beírhatta a füzetbe a következő napra. Nem kellett bejönnie az iskolába. E napi információcserét tartom a legfontosabbnak. Az a tanuló, aki a hét végére 5—6 nyomdát szerzett, szombaton apró jutalmat kapott (könyvjelző, állatok, virágok képei stb.). A hónap végén a könyvjelzővel, vagy más egyébbel rendelkező tanuló nevét felírtam a faliújságra. A következő szülői értekezleten ismertettem, kinek hányszor került fel a neve a legjobbak közé.

A szülők és a magam tapasztalatát így összegezném. A füzet rendkívül hasznos, mert:

1. Naponta tájékoztatja a szülőt.
2. A szülő visszajelzhet a nevelőnek.
3. Fejleszti a tanuló felelősségérzetét.
4. A legfrissebb instrukciókat közölhetjük (korlátlan terjedelemben) a szülőkkel.
5. Reális, megalapozott magatartás- és szorgalomjegyeket fedez.
6. Nem osztályzat, és mégis írásbeli nyoma van a tanuló 3—4 hónapos iskolai magatartásának.

Zsolnai Józsefné
 Szeged

*.Kívánatos és szükséges a nevelők és a szülők kapcsolatának erősítése. Ezt szolgálja a cikk is. Kötelezővé tételére azonban nem gondolunk.